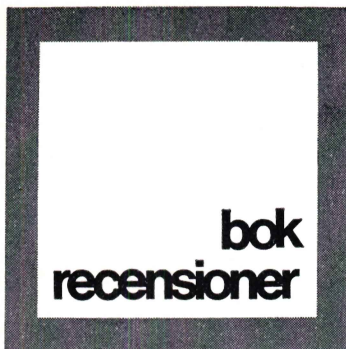

"Ur stånd att taga vård om sig själv"

NILS BILLSBO
ARNE H LINDGREN

Nils Billsbo alkoholist
Bokförl. Prisma 361 sid.
Kr. 25:50 + moms

Nils Billsbo heter en f.d. klient hos samhällets nykterhetsvård som efter c:a 25 år av alkoholmissbruk och 15 år som klient kommit in i en grupp av länkkamrater och blivit helnykter. I gruppen ingår Arne H. Lindgren, som i boken "Svart dagbok" berättat om sina upplevelser av mental- och alkoholistsvår. Billsbo kände ett behov att skriva av sig det som han kände var ouppklarat, och resultatet föreligger nu i boken "Nils Billsbo alkoholist" (Prisma 1972, 361 s.). Så gott som hela sidantalet upptas av ett pedantiskt återgivande av alla journaler som myndigheterna, främst nykterhetsnämnderna, fört om Billsbo, med en inledande självbiografisk uppsats och Billsbos korta sammanfattning.

Dokumentationen är överväldigande och som helhet oläsbar. Den förmedlar ett bedövande intryck av hur det kan gå till när man är "ur stånd att taga vård om sig själv", som det heter i nykterhetsvårdslagen enligt den indi-

kation som tillämpades på Billsbo.

I det brev vari Billsbo begär att få ut nykterhetsnämndens (i Karlskrona) handlingar om honom själv, uppger han sig inte ha för avsikt att anklaga någon. Han förstår väl vilket pressande och svårt arbete en nykterhetsassistent har, skriver han.

När boken nu utkommer skriver han att "de tjänstemän som har arbetat med mig har väl av ren okunnighet många gånger ställt till mer elände för mig än som varit nödvändigt" och vidare att en socialassistent i Malmö är "den ende på någon institution som någonsin har intresserat sig för mig".

De publicerade journalerna talar ett annat språk. De beskriver dag för dag, år ut och år in, hur läkare, kuratorer, assistenter och lekmän engagerar sig för Billsbo, ordnar och styr, betalar räkningar, ordnar vård, besöker honom, skriver brev, ger materiell hjälp, ordnar bostad och arbete i en enda ström av socialkurativt slavarbete. Här finns mycket av beskäftighet (man tittar i brevlådan om det står tomflaskor på bordet, man antecknar när man sett Billsbo på stan, nykter eller inte) men det finns inte heller ett enda ont ord. Det är sannerligen många som "intresserat" sig för Billsbo, och de flesta troligen med god vilja och goda avsikter. Kring Billsbo har samhällets vårdmaskineri satts i gång, och inte mestadels genom att man jagat sin klient utan genom att Billsbo själv begärt olika former av service och hjälp.

Nykterhetsvård som skyddsnät

Kritiken är orimlig om den utgår från ett bristande intresse från samhällets sida. Tvärtom borde den vinklas så, att intresset varit för stort, att man passiviserat Billsbo genom allt detta överbeskyddande, detta ständigt uppspän-

da skyddsnät. Själv påstår Billsbo att han först mot slutet av sin karriär, i Malmö, mött en riktig och bra nykterhetsvård. Journalen ger inte belägg för någon sådan förändring. Den massiva insatsen av socialkurativt arbete pågår lika oförtrutet där, och den massiva obefintligheten av varje försök till problemanalys, behandlingsplanering, påverkan och utvärdering är hela tiden lika skrämmande.

För Billsbo själv är denna bok ett försök till uppgörelse med det förflutna. Han ser sig närmast som en lekboll för ödet och myndigheterna. Här kan man spåra Lindgrens inflytande. I sitt företal lanserar han två teorier kring Billsbo, dels syndabocksteroin (att folk som Billsbo behövs på Sörögårdens baksida för att vi andra skall uppskatta vår egen förträfflighet) dels allergiteorin (att vissa personer är allergiska mot alkohol och skall ha medicinsk behandling med anledning härav). Båda teorierna har det gemensamt att de utgår från att alkoholproblem uppstår utan individens egen medverkan, utan hans "skuld" som det brukar heta i polemik mot gårdagens fördomar.

Billsbo beskriver en barndom och uppväxttid som få klarat utan skador. Han var osäker och blyg och söp för att få självsäkerhet, säger han. Och när sedan nykterhetsnämnden "fick grepp" om honom så blev det svårare och han började suppa på trots och begick t. o. m. brott för att slippa från nykterhetsvårdens omsorger. Det är svårt att kunna se Billsbos 25-åriga självdestruktion i ett förklarat ljus mot denna bakgrund som han själv nu vill måla upp. Journalerna i all sin detaljrikedom ger ingen ledning, vårdtjänstemännen lyfter sig aldrig till någon analys — men upprepar vid olika tillfällen Billsbos självdiagnos om blygheten.

Behov av trygghet

Det är naturligtvis riskabelt att försöka sig på en förklaring när man aldrig träffat patienten. Jag tror att Billsbo själv är på rätt väg när han nämner att han alltid sökt "tröst och trygghet". Myndigheterna har upplevt honom som ur stånd att taga vård om sig — på ganska goda grunder, skall sägas — och tagit honom om hand på ett patriarkaliskt välvilligt sätt. Men detta har inte skapat någon grundtrygghet. Billsbo söker gemenskap med andra människor, har otaliga flickaffärer utan att fastna för någon, och får manliga vänner endast genom supandet. Nu när han är nykter finns han förankrad med nyktra vänner i en trygg gemenskap, förankrad i studier och meningsfullt arbete. Han behöver inte supa för att få gemenskap, han behöver inte myndigheternas hjälp med pengar, mat, kläder, arbete och bostad. Han har sin trygghet ordnad, i gemenskap med andra människor och av egen kraft.

En presentation av ett alkoholistöde och ett återgivande av myndigheternas journalskrivier kan vara goda utgångspunkter för framåtsyftande kritik. Jag tycker inte att författarparet Billsbo—Lindgren och förlaget lyckats med något av detta. Här kritiserar inte samhället, bara hur ont man gjort Billsbo med tvångsvård och anstaltsintagningar. Alkoholproblemen ses som Lindgren beskrev i TV-programmet "Kvällsöppet" den 30/10 1972: "man drabbas av alkoholmissbruk". Samhällets vårdorgan, "proffs" och expertis underkänns. Den modell som anbefalles är hämtad fram ur en dammig garderob: medicinsk avgiftning på alkoholklinik och där efter medlemskap i Länkarna. Som om de alternativen inte funnits och rekommenderats i decennier utan att situationen blivit märkbart bättre. (Själv har Billsbo

också utan framgång provat detta recept genom åren.) Det är en gammal vålnad som putsats upp och ånyo framförs i frihetsdressyr, den ensidigt medicinska synen på alkoholism som en obotlig sjukdom eller egenskap.

"Den egna insatsen"

Gudeskelov börjar vi nu kunna skönja andra alternativ. Alkoholkliniker är nödvändiga och bra och länkföreningar har hjälpt många. Men det behövs mer. För planläggningen härav behövs en medvetenhet om det sammansatta i alkoholproblematiken — de samhälleliga, miljömässiga och psykologiska faktorerna, t. ex. — inte bara en strategi byggd på försök att hitta ursäkter för alkoholmissbruket. Sådana behövs inte längre. Vi behöver inte med en missvisande förenkling etikettera alkoholproblematikern som sjuk och själv oansvarig för att motivera att han får hjälp i stället för straff. Billsbo har nu själv börjat arbeta som nykterhetsvårdare. Enligt ett intyg av hans arbetsgivare, publicerat i boken, sysslar han därvid med att bearbeta attityder och "betona den egna insatsens betydelse". Det budskapet kunde han ha framfört som centralt, så hade denna bok kunnat göra nytta. Nu kan den tyvärr komma att tjäna reaktionära syften. Det är beklagligt att detta publicistiska nit inte dirigerats mot *dels* förändring av de faktorer i samhället och gemenskapen människor emellan, som leder till utstötning och alkoholism, *dels* en förändring av alkoholistvården till att bli mer attitydbearbetande och självaktiverande. Gärna med alkoholkliniken som inkörsport i ena ändan och länkföreningen som möjlighet till kamratligt stöd i den andra: men med satsning på insiktsfullt hjälparbete däremellan.

Ingen har glädje av att alkoholproblem framställs som så ba-

nala att de kan lösas med antabus och kamratskap.

Lars Bremberg

P.S. Någon erkänsla skall väl alla oförtrutliga vårdarbetare i Billsbos omgivning ha för sitt slit under alla år: utan dem och deras ständiga vakthållning hade han varit död många gånger om — och då hade han inte i dag kunnat vara med och göra en insats för sina olycksbroder.

L.B.

Intressant dansk undersökning om splittrade familjer

INGER KOCH-NIELSEN
MOGENS NORD LARSEN:

Splittrade familjer

Socialforskningsinstitutets i Köpenhamns studie nr. 24.

Teknisk förlag, Köpenhamn

Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn har sedan början av 60-talet publicerat företagna undersökningar i av institutet utgivna skriftserier, av vilka skrifterna Publikationer och Studier innehåller de mer omfattande undersökningarna.

Serien Publikationer siktar till att på ett problemorienterat sätt lägga fram resultat av undersökningar och analyser av dessa. Hittills har 55 skrifter i denna serie utkommit. I serien Studier har man lagt vikten vid metodologiska problem och här vänder man sig enligt institutet i första hand till vetenskapligt intresserade. Studien "Splittrade familjer" som utkommit under hösten 1972 har emellertid mycket att ge till aktivt arbetande socialarbetare och andra förutom till de rent veten-

skapligt intresserade.

Splittede familjer redovisar en undersökning av 93 familjer, som av barnavårdsmyndigheten i Köpenhamn fått något barn placerat på barnhem under åren 1963—64. Barnen var i åldersgruppen 7—11 år och hade placerats utanför hemmet på grund av anpassnings-svårigheter eller störningar i personlighetsutvecklingen.

Undersökningen är en vidareutveckling av en år 1968 av institutet publicerad studie om barns uppväxtvillkor. I den undersökningen jämförde man familjeförhållanden samt hemmens ekonomiska och sociala förhållanden för barn i 9—12 års åldern med anpassningssvårigheter med två kontrollgrupper barn i samma ålder men utan svårigheter med anpassningen. Man hade väntat finna ett samband mellan problematisk utveckling hos barn och speciella förhållanden i barnets hem. Man fann ett samband men det var inte så tydligt påvisbart, att man kunde fastslå, att familjens svårigheter var orsak till barnets felaktiga utveckling. Undersökningen medförde dock, att man fattade intresse för den belastade familjegruppen och dess problem och fortsatte med den undersökning som nu redovisas.

I denna har man genom intervjuer med föräldrarna i de 93 familjerna samt från barnavårdsakter samlat ett fylligt material om familjernas levnadsförhållanden från det aktuella barnets födelse till det kom till barnhem. Denna undersökning arbetar inte med någon kontrollgrupp utan är ett försök att tränga in i och analysera de svårigheter och problem, som finns i dessa familjer.

Undersökningen har utgått från att vissa förhållanden antas vara en belastning för en familj, och man har sökt finna arten av dessa förhållanden samt frekvensen och varaktigheten av dem. Sådana förhållanden är: dålig bostad, dålig ekonomi, ensamförälderssitua-

tion, sjukdom, kriminalitet, konflikter mellan barnet och föräldrarna, äktenskapliga stridigheter och försummelse av barnet.

Det visar sig i undersökningen, att det är mycket stora skillnader mellan familjerna, vad det gäller antalet av ovannämnda förmodade belastningar och även stora skillnader i problemtillståndens varaktighet. Man konstaterar, att det inte finns något som tyder på i de 93 familjerna, att risken för splittring är större ju fler eller mer långvariga problemförhållanden, en familj levat under.

I undersökningen har vidare granskats, om placeringen av barn på barnhem skett i en kris-situation i familjen eller omedelbart efter en sådan. Detta synes ej ha varit förhållandet i de familjer som undersökts. I en fjärdedel av dem har placeringen skett mer än 4 år efter den tidpunkt, då problemförhållandena var mest markanta och i två tredjedelar av familjerna mer än 1 år efter denna tidpunkt.

Vissa problemförhållanden är dock förhållandevis vanligen förekommande i samband med en placering av ett barn utanför hemmet såsom konflikter mellan föräldrar och barn, försumlighet från föräldrarnas sida och sjukdom hos föräldrarna.

Redovisarna av undersökningen konstaterar dock, att det är många förhållanden, som man ej kunnat fånga in såsom bl a sammanhållningen i en familj. Denna kan vara starkast, när problemen hopar sig och trycket utifrån är kraftigt. Här liksom i flera av undersökningarna i boken saknar man jämförelse med kontrollgrupper för att om möjligt få fram klarare slutsaser.

Ett tillägg till undersökningen är av stort intresse. I detta redovisas en undersökning av barnens förhållanden sex år efter placeringen. 43 % av barnen var vid den tidpunkten fortfarande kvar

på barnhemmet även om en del av dem hade vistats någon eller några perioder i hemmet under mellantiden.

Många av barnen hade vidare bytt vistelseplatser flera gånger efter placeringen, sålunda hade mer än en tredjedel av dem haft mer än 6 olika vistelseplatser under de 6 åren. Detta ger anledning till oro särskilt som man har anledning tro, att detta inte enbart gäller danska förhållanden, utan att det även i vårt land finns en grupp barn, som efter ett skiljande från hemmet, har svårt att knyta an i en ny miljö.

En annan av slutsatserna av undersökningen är, att de hjälpinsatser som gjorts övervägande tycks ha skett för att lösa akuta problem och ej har innefattat långsiktiga behandlingsprogram.

Dessa två slutsatser är de tyngst vägande resultaten av undersökningen och ger anledning till allvarliga överväganden hos alla som arbetar med och beslutar om barn med anpassningssvårigheter.

Gunnar Thorell